

Вобраз Нарачы ў паэзіі Максіма Танка

Славуты нарачанскі край, радзіма Максіма Танка. Усё тут тыповае для Беларусі: клімат, прырода, уклад жыцця, але ў той жа час напоўненае знешнім вабным зместам. Нарач – наша беларускае мора, якое на вачах можа мяняцца ў залежнасці ад надвор'я: калі свеціць сонца, то здаецца вабным люстэркам, а калі хвалі ўздываюцца ветрам, то пагрозліва завіхаецца ўспененай вадой.

Беларуская паэзія мае багатую, плённую традыцыю ў паэтызацыі вобразаў рэк і азёраў як неад'емнай духоўнай творчасці народа, які здаўна жыў на ўлонні Буга і Нёмана, Дзвіны, Дняпра, Прыпяці, Сожа і Нарачы.

Да вобраза Нарачы М. Танк звяртаецца лшчэ ў давераснёўскі час:

Нарач, як мора, шуміць і на бераг круты наступае,

Дыміць над выгарамі і над палямі туман.

З ветрам узняўшыся, кружыць вывадак чаек,

Спуджаных скрытага аюзаў і звонам кайдан. [1, с. 32]

У вершы на грамадска-патрыятычную праблематыку гучыць матыў любавання прыроднай стыхіяй, узнімаючы твор да вярышын'я філасофскага асэнсавання рэчаіснасці.

Хто быў на Нарачы, той ведае, што раніцай на возеры вада загадкавая, сцішана-лагодная, празрыста-ізумрудная, а пад сонцам – бліскуча-серабрыстая. За ноч яна становіцца больш прахладнай, а днём – фізічна трывалай.. Нараччу можна любавання гадзінамі, назіраючы як вада ў возеры ўвесь час мяняецца, жывучы сваім асабістым жыццём. М. Танк стаў песняром Нарачы. У яго вершах вобраз Нарачы чаруе сваёй дзівоснай прыгажосцю, застаўляючы чытача пранікнуцца любоўю да гэтых прывабных фарбаў прыроды:

...Ты звесіш чупрыну саламяных стрэх

Пад песні, шум цёмнага бору,
І выплывуць зоры на сіні начлег,
На сінія хвалі азёраў,

Закінуць свой невад узорны на дно,
У ціхія Нарачы тоні,
Дзе месяца толькі сталёвы нарог,
Затоплены бураю, звоніць. [2, с. 37]

Аўтар заўважае, што сіняе неба адбіваецца ў люстэрнай гладзі вячэрняга возера. Паветра стаіць чыстае і празрыстае. Навокал усё здаецца бязмежным і шэра-блакітным, патыхае водарам сасновага бору, а душа напаўняецца пяшчотай і лагодай.

М. Танк у сваёй творчасці апаэтызаваў Нарач. У яго паэзіі нарачанскі пейзаж заўсёды нясе асаблівы духоўна-эсэтычны змест:

Люблю твае, Нарач, затокі і тоні,
Як вецер густыя туманы развесіць.
Ці снежная пена на хвалях зазвоніць,
Цалуючы зоры, капышучы месяц.

Люблю, калі ў сонцы гарыш пазалотай,
Раскінуўшы сінія хваляў палотны,
Калі ў непагоду сумуеш маркотна
З рыбацкай песняй, з зялёным чаротам. [2, с. 38]

Сапраўды, сінтэз вады, лесу і паветра стварае асаблівую духоўную атмасферу, поўную цішы, урачыстага спакою і хараства.

У паэзіі беларускага мастака слова возера Нарач заўсёды жыве прадчуваннем, чаканнем змен у надвор'і, прыродзе, разуменнем сваёй велічы і хараства:

Каб сабраць усе скарбы

І срэбра і золата,
І з усіх зор у горане
Жар распаліць,
І, сышоўшыся, ўсе кавалі,
Усе волаты,
Ўзяліся каваць
Ранні золак зямлі,
Дык не выкулі б гэткай зары,
Як над Нараччу... [3, с. 212]

У творчасці М. Танка многа перажытага і асабістага. Мастацкія радкі яго паэзіі пазначаны жыццёвасцю і эстэтычнай неабходнасцю. Гэта асабліва назіраецца ў вершах, прысвечаных роднаму нарачэнскаму краю (“На шляхах азёр”, “Дарога на Нарач”, “За шыбамі тлеюць у інеі сінія зоры...” і інш.). Як адзін з прадстаўнікоў сінкрэтычнай плыні, паэт выяўляе ўніверсальны погляд на свет, імкнецца спасцігнуць яго ў адзінстве і цэласнасці супярэчнасцей, якія яго складваюць. Адсюль жывапіснасць і пластыка радка з шырынёй эстэтычнага пошуку:

Усё мне тут блізка, чалама:
Ад хваль Нарачані маруднай,
Ад верб-чараўніц, што варожаць,
Ля млына над грэбляю Вузлы,
Да кожнай у плоце жардзіны...

... І ўсе з захапленнем, замёршы,
Глядзім на дзівосную казку –
На Нарач! На Нарач! На Нарач! [2, с. 463-464]

Паэт думае маштабна, умее трансфармаваць паэтычны вобраз, разгледзець вялікае ў малым. Малюючы вобраз возера Нарач і рэчкі Нарачанкі, М. Танк услаўляе прыроду ў яе цэласнасці і непадзельнасці, здольнасці маральна ўзвышаць чалавека, гаіць душэўныя раны (вершы

“Прывет табе, край мой!”, “Месяц над возерам” і інш.). Гэтыя вобразы сімвалізуюць магутнасць роднага краю, сілу жыцця беларускага народа.

Нельга не спыніцца на казцы-легендзе М. Танка “Ля вогнішч начлежных”. Твор апавядае аб паходжанні нарачанскіх азёр. Відавочна, што паэта прыцягвалі каларытныя фальклорныя паданні беларусаў. Філасофскія традыцыі народнай песні дапамагалі спасцігнуць складанасць і супярэчлівасць жыцця, павялічыць змястоўнасць мастацкага вобраза:

Ля вогнішч начлежных і ля невадоў

Чуў гэту легенду я часта

Ад гатаўскіх сосен і ад рыбакоў

Пра Нарач, Баторына, Мястра. [4, с. 335]

Нарачанскія азёры ў гэтым творы – самастойныя дзеючыя асобы. Паэта цікавяць старадаўнія паданні роднай зямлі, памяць мінулага, гісторыя бацькоўскага кута. Мастак слова падкрэслівае думку аб багацці і разнастайнасці свету прыроды на ўлонні якой ён гадаваўся і рос.

Працу над паэмай “Нарач” беларускі класік распачаў у 1935 годзе. Пасля выхаду твора ў свет, крытыка аднадушна заўважыла самабытнасць таленту аўтара. Відэц, папулярнасць “Нарачы” тлумачылася і тым, што М. Танк у паэме раскажаў пра славітае паўстанне рыбакоў, якое стала галоўным сюжэтам твора.

У “Нарачы” канкрэтная тэма аб паўстанні рыбакоў паступова перарастае ў летапіс барацьбы народа Заходняй Беларусі за сваё вызваленне. Моцным стрыжнем паэмы становяцца вобразы змагароў – Грышкі, Архіпа, Прахора, Таццяны – і ўзаемаадносіны паміж імі. Возера Нарач з’яўляецца тут раўнапраўнай дзеючай асобай, у ім адбіваецца жыццё рыбакоў.

Паэма названа па месцы дзеяння, імем самага вялікага возера нашай краіны. Нарач у творы ўспрымаецца як сімвал цэласнай і свабоднай Беларусі:

...Спакойна дрэмле Нарач на прыволлі,

А колькі зор у возеры гарыць! (1, с. 223)

Вобраз Нарачы ўздываецца да высокай рамантыкі. М. Танку ўдалося ў паэме не проста намаляваць прыватны пейзаж, а стварыць вобраз беларускай зямлі:

Люблю твае, Нарач, затокі і тоні,

Як вецер густыя туманы развесіць.

Ці снежная пена на хвалях зазвоніць,

Цалуючы зоры, калышучы месяц. [1, с. 205]

Лірычныя старонкі паэмы, прысвечаныя цудоўным нарачанскім пейзажам, набываюць своеасаблівае шматгалоссе, якое паступова пераходзіць у гучанне тэмы Радзімы і яе будучыні.

Паэтычная вобразнасць М. Танка мае сваю спецыфіку, галоўнымі асаблівасцямі якой з'яўляюцца эмацыянальная насычанасць слова, якое перадае водар беларускай зямлі, спалучаецца з фарбамі і пахамі родных прастораў. Ён адзін з тых паэтаў-мастакоў, што наблізіліся да разумення раўнавагі паміж прыродным і духоўным.

Літаратура

1. Танк , М. Збор твораў у 4-х т./ М.Танк.-Мінск : Беларусь , 1966.
- 1 т.- 576 с.
2. Танк , М. Лірыка / М.Танк . – Мінск : Маст. літ., 1987 , - 479 с.
3. Танк , М. Мне пару крыл дало юнацтва.../ М.Танк . - Мінск :
Маст. літ. , 2003 , - 479 с.
4. Танк , М. Збор твораў у 2-х т. / М.Танк .- Мінск : Дзярж. выд.
БССР, 1958.- 2 т.-586 с.